

Да НИН неће преживети најновију „медијску реформу“ било је јасно одмах пошто је, 29. јула 2009, његов нови власник, швајцарска компанија Рингијер (Ringier), сменила дотадашњег главног уредника Слободана Рељића. На његово место постављен је Срђан Радуловић, заменик главног уредника *Блица*, дневног листа чији је власник такође Рингијер и који је данас у Србији синоним за политички пристрасно („еврореформско“) и површно („таблоидно“) новинарство.

Смрт НИН-а некако је наступила врло брзо, већ са трећим бројем који је Радуловић потписао. Наиме, на насловној страници бр. 3060, од 20. августа, изнад слике српске владе у заседању, стајало је „Зезају кризу“. То простачко „Зезају кризу“, било је не само симболички крај НИН-ове полувековне традиције озбиљног и аналитичког новинарства. То је било и јасан знак да нова управа најдубље презире и ту традицију – која је постала суштина начина на који се у НИН-у писало, и све старе новинаре НИН-а, и сву његову дотадашњу читалачку публику. Уличарско-адолесцентска насловница НИН-а - „Зезају кризу“, за многе је означила симболички крај одговорног, озбиљног и критичког новинарства у Србији, и коначну победу пијачарског („економског“, „маркетиншког“), таблоидног и инфантног („урбаног“, „све што воле млади“) журнализма у овој земљи.

Старим НИН-овим новинарима изгледа да је неочекивано лако поломљена кичма захваљујући томе што су пристали на познате јапијевско-менаџерске мантре: „Нови власник – нова правила“ и „Тражили сте капитализам – гледајте“. Ове мантре су на старе новинаре имале тим веће дејство јер је редакција, одмах по преузимању листа, пресељена из Цетињске улице, где се годинама налазила, у просторије *Блица* (Улица 27. марта). Ишчупани из дотадашњег новинарског амбијента (из тзв. београдског троугла, који су чинили редакције Политике у Македонској, НИН-а у Цетињској и Радио Београда у Хиландарској), НИН-овци су се обрели у радној средини са другачијом, али већ устаљеном хијерархијом моћи, коју су морали или да прихвате, или да је одмах одбаце.

Али, оно што је требало да буде њихова побуна испало је прилично необично. Готово сав отпор који су новинари НИН-а пружили новим управљачима састојао у гунђању по ходницима и писању анонимних писама протеста новом власнику. Прво такво писмо забринуло је управу јер је наговештавало могући скандал. У писму се, наиме, негодовало због „брзометног избора на место главног уредника релативног анонимуса из дневног

листа, дакле особе без икаквог искуства у уређивању недељног листа“. Протестовало се због „понашања новог уредника и његових помоћника“ за које се тврдило да у саобраћању са колегама „исказују ароганцију, па чак и непристојност у манирима“. Тврдило се да се „већ после свега неколико бројева квалитет НИН-а срзао на најнижи ниво у последњих неколико деценија“. „Теме су лоше одабране, новинарима се намећу листе обавезних саговорника, не разазнаје се никаква уређивачка концепција“. „Смените некомпетентне уреднике“, захтевало се у писму, „поставите на уредничка места кадрове из редакције НИН-а, позовите нас себи у госте или дођите код нас да направимо стратегију развоја која ће побољшати квалитет(...). Ако то не учините, прети опасност да останете запамћени као човек који је допринео да се уништи једна фасцинантна новинска традиција у Србији“, стајало је на крају писма које су новинари НИН-а упутили Михаелу Рингијеру, новом власнику овог недељника [\[1\]](#) .

Управу је ово писмо уистину бацило у бригу. Јавна побуна НИН-ових новинара могла је да наруши идилу „медијских реформи“ и „тржишног прилагођавања“ у којој се, у тишини и без отпора, од уравнотежених и озбиљних новина правио агитпроповски таблоид једне странке и једне политике. Али, после трећег протестног писма, које је такође остало непотписано, управа је могла да одахне. Било је јасно да је страх за егзистенцију код већине новинара НИН-а надвладао жељу да се пружи отпор, што је значило да се „реформа“ НИН-а може још више убрзати.

Коначно, у последњем броју НИН-а (3072, од 12. новембра 2009), извршена је промена дизајна листа и тиме на симболички начин завршен процес његове „трансформације“. Како је стари, добри НИН већ давно пре тога био удављен уређивачким дилетантизмом, за многе је ово редизајнирање било само „шминкање мртваца“. Али, нови дизајн није био само то. Наместо угледног покојника, ово преобликовање изгледа листа симболички нам је донело рађање једног новог, журналистичког створења, једног новинског бића које је на најбољи могући начин симболизовало нову владајућу класу, нову владајућу идеологију и њену нову „органску интелигенцију“.

И заиста, можете ли да верујете да у новом, реформисаном НИН-у, недељнику који хоће да се бави политичким питањима, уопште не постоји опозиција?! Да, она не постоји у оном најбуквалнијем, егзистенцијалном смислу. Опозиције једноставно нема ни у једном облику, чак ни у елементарним траговима. Сви интервјуи, све слике, све изјаве, сви чланци гостујућих аутора припадају политичарима који долазе из владајућег блока странака. Ту су интервјуи министарке Диане Драгутиновић и ДС-овог коалиционог партнера, Ненада Чанка, ту је ауторски текст високог ДС функционера Драгана Ђиласа, ту су изјаве (са обавезним сликама) министара Јеремића, Динкића и Јасне Матић, ту је изјава председнице Скупштине Славице Ђукић-Дејановић, ту су изјаве државног секретара Хомена, гувернера НБ Јелачића, СПС директора Душана Бајатовића,

коалиционог посланика Драгана Марковића-Палме...

Сви су они највиши представници доминантног политичког блока и свакако да заслужују пажњу. Али, у „редизајнираном“ НИН-у није било места ни за један чланак, ни за један интервју, чак ни за једну једину сличицу макар неког из парламентарне опозиције, макар неког из ДСС, СРС или СНС... Објављена је само једна изјава Велимира Илића (у два реда), наравно без слике. И то је све. Штавише, уредништво „редизајнираног“ НИН-а учинило је надљудски напор и успело да чак ни једном једином речју, ни једном једином скраћеницом не помене макар неку од три највеће опозиционе странке у Србији. У недељи у којој је политичка јавност Србије прокључала због усвајања нове верзије војвођанског Статута, у недељи у којој су ДСС, СНС и СРС издавали најузрујанија саопштења, њихови лидери писали ауторске чланке по новинама, а њихови активисти организовали протестне скупове, у тој, дакле, недељи, Срђан Радуловић је успео да састави читав број овог политичког недељника, а да ни једном једином речју не помене да у Србији уопште постоје опозиционе политичке странке!

Заиста хвале вредан успех, на којем би Радуловићу могли да позавиде и најозлоглашенији уредници из доба Милошевићевог ауторитаризма. Јер, тада је, ипак, на РТС-а или у Политици, било опозиције, она је, истина, потцењивана, њој се изругивало, о њој се лагало... Али, она је ипак постојала, њена егзистенција је на симболички начин признавана, макар кроз то ругање, макар кроз то потцењивање и лагање. У редизајнираном НИН-у, међутим, као идеалном типу реформисаних, модернизованих, „другосрбијанизованих“ новина, опозиције нема чак ни у траговима. Да вам је неко, 5. октобра 2000, рекао да ће у Србији, 12. новембра 2009, бити могуће правити политички недељник у коме ће писати само политичари из владајућег блока, о политичарима из владајућег блока и у прилог политичарима из владајућег блока, да ли бисте му веровали? Да вам је неко, 5. октобра 2000, рекао да ће у Србији 2009. постојати политички недељник у коме једноставно *НЕМА опозиције*, и да ће тај политички недељник бити управо НИН - да ли бисте му веровали?

Ја не бих. Као што не бих могао да верујем ни да је могућа уређивачка концепција НИН-а у којој је економија, „дакле оно од чега се живи“, како у свом уводнику лепо написа Радуловић, несразмерно важнија од политике, културе и науке узете заједно. И бар да је у питању критичка економска анализа, бар да су у питању неутралне информације о светским и домаћим привредним кретањима. Не, ако узмете овај број НИН-а и погледате шта све пише у његовим хипертрофиранима економским рубрикама, видећете да је реч само о најобичнијој неолибералној лакировки, и то чиновнички притупој и досадној. У тој лакировки све наше проблеме решава само стопостотна приватизација и стопостотно слободно тржиште, у тој лакировки нам се по ко зна који пут објашњава да једини наши јади долазе од тога што још нисмо довољно брзо приватизовали наш ЕПС и наш Телеком,

наше школе и наше болнице, наше ћерке и наше синове (пошто „западни туристи радо посећују Београд због прелепих девојака, а у последње време и младића“)...

Тај нови економски приступ „ослобођеног“ НИН-а види се и по избору саговорника. „Једном месечно НИН-у ће се `исповедати о свом послу, породици и животу најбогатији Срби“, најављује Радуловић у свом уводнику. До сада су се у НИН-у исповедали најумнији, најпроницљивији и најкултурнији Срби, време је да то буду и они најбогатији. Треба гледати „оно од чега се живи“, па је у овом броју „најбогатији Србин“ Филип Цептер. Одлично, сигурно ће НИН свашта да га пита, и о првом милиону који је зарадио у Србији, и о првој десетини милиона коју је зарадио у Србији, и о првој стотини милиона, и о првој милијарди... И о томе како је јефтино куповао фирме и још јефтиније отпуштао раднике. Али, гле, ништа од тога. „С ким играте тенис?“, питао га је нови НИН, „када сте први пут осетили да ћете се бавити бизнисом?“, „како сте упознали Мадлену?“, „имам једну фотографију где ви стојите са папом Војтилом, значи ли то да добро стојите у Ватикану?“... А све гарнирамо сликама направљеним по најбољем обрасцу „Глорије“: Цептер, у некаквом раскошном феоајеу, наслоњен на концертни клавир, Цептер са Мадленом, Цептер са Силвестером Сталонеом, Цептер са Мухамедом Алијем, Цептер са Зораном Ћинђићем... Све раскошно, модерно, џетсетовски, онако како и треба у коначно реформисаним новинама једне коначно реформисане земље...

И пошто је тако схваћена економија сабила политику и културу, наравно да у НИН-у више није било места за оно на шта су стари читаоци НИН-а навикли. У протеклој недељи јесу били избори у САНУ, јесте изабрано 59 нових академика, међу њима се доиста налазе и сјајна имена наше науке и културе, и НИН јесте о томе увек писао... Али не, то је ипак било пре реформе, пре редизајна, пре победе европских вредности... Ми о томе нећемо писати, за нас је важнији светскоисторијски сукоб двојице књижевних дивова – Ређепа Ћосје и Исмаила Кадареа, за нас је важније да пишемо о актуелним изазовима „језичне политике у Хрватској“ (са горућим лингвистичким проблемом – да ли се „нећу“ има писати заједно или одвојено), ми ћемо увек паметно писати и још паметније прећуткивати, све док наши људи коначно не схвате културни значај Загреба и Тиране, се док коначно не престане то бесмислено интересовање за националисте из САНУ-а и са Универзитета...

Но овај број НИН-а од 12. новембра не означава само сумрак овог великог листа и његове школе новинарства. То је истовремено и сумрак једног важног дела професије, сумрак једног особеног типа новинарског позива који смо до сада знали и којег смо сви ценили. Та безгласна смрт НИН-а, без речи негодовања изнутра и без речи протеста споља, све то мирење са судбином а да се није водила макар последња битка, да се није пружио макар симболички отпор, некако су представљали тужан крај читавог једног типа професионалаца.

Јер, запитајмо се само, да ли би и један уредник НИН-а из целокупне његове историје, од 1951. до данас, направио број у коме ни једном сликом, ни једним чланком, чак ни једном речју, не спомиње опозицију, ни ону политичку, нити ону интелектуалну? Да ли би и један уредник старог, доброг НИН-а, у истом броју у коме је спровео такво политичко и идеолошко глајхшалтовање, написао и објавио програмски уводник у коме би, не примећујући несклад са оним што следи, рекао: „НИН неће пристајати на компромисе у име интереса политичке или финансијске олигархије, нити ће демократску оријентацију везивати за било коју странку или идеологију“? Да ли би и један уредник НИН-а, после таквог броја и после таквог уводника, као да ништа није било, као да ништа погрешно није урадио, смео да се појави у својој редакцији, да се појави у оближњој кафани, да прође улицом, да се поздрави с људима...?

Не. Јер, такав уредник би сам приметио да нешто није уреду, он би сам приметио колико је лоше то што је направио (иначе не би ни доспео до тог места). А ако и не би сам приметио, неко би му ипак рекао – његов колега из редакције, уредник других београдских новина, доајен новинарства с којим пије кафу... Али, наш уредник не само да сам више ништа не види (па не може ни да га буде стид), њему више нико не може ни да каже да нешто није у реду. Јер, његов газда, Швајцарац, и не чита његове новине, његов свет више нису колеге уредници и новинари већ управо они политички и економски олигарси о којима тако афирмативно пише, са којима излази на ручкове, на које жели да личи... Једине људе из струке које ће наш уредник уопште срести биће уредници истих таквих новина, остриганих и једноумних, који ће му само честитати на „добро изведеним реформама“. И тако ће он мирно живети у удобном свету лажи и злоупотреба, не видећи да су му новине све лошије, и чудећи се зашто их читаоци све мање купују.

Али, да би такав свет настао, један други свет је морао нестати. Морао је нестати онај свет у коме су новинари смели да кажу уредницима колико греше, у коме су уредници пазили на своје име и професионалне стандарде, у коме су се новинари питали шта ће о њиховим написима мислити најкритичнији и најугледнији део читалачке публике, а не неки политичар или неки олигарх. И управо се у тој промени носећег система вредности журналистичке елите осликава стварање новог типа „органске интелигенције“ код нас. "Свака друштвена група", писао је Грамши, „ствара себи истовремено, органски, један или више слојева интелектуалаца који јој пружају хомогеност и свест о сопственој функцији, не само на економском, него и на друштвено политичком пољу" [2]. Земљишна аристократија, по Грамшију, ствара клер, а индустријска буржоазија техничку интелигенцију. Политичка класа у социјализму, могло би се на Грамшија надовезати, поред слоја партијских идеолога, стварала је и слој јавне интелигенције – новинара, научника, уметника, универзитетских професора... Њихово основно усмерење, у складу са тадашњим идеолошким приматом заједнице над појединцем, била је брига о јавном

добру, инсистирање на јасним и општим критеријумима којих се треба држати да би друштво напредовало.

Новинари су били део такве органске интелигенције. Они су веровали да раде за јавност, да су њихове основне дужности да служе јавном добру – не овом или оном политичару, не овом или оном газди, па чак не ни овом или оном делу читалачке публике. Наравно, и тада је било уредника или новинара који су, ради личне користи, газили професију и служили моћницима. Али, главнина струке је такво понашање осуђивала, такви новинари су ипак били изложени презиру и струке и читалаца.

Данас је, међутим, на делу један сасвим други тип „органског интелектуалца“, тип који израста из новонастале друштвене структуре. Ту структуру чини економска и политичка олигархија, која је приграбила готово све јавне ресурсе. Она је прогласила да је капитализам неограничена владавина партикуларног интереса – личног у економији, а страначког у политици. „Све мора да има свог газду“, гласи носећа парола новог система, „свако нека служи неком конкретном интересу“, а „невидљива рука економске и политичке утакмице ће све то да усклади и изравна“. Органска интелигенција која је из таквог друштвеног тла израсла зато је цела партикуларистичка, батлеровска, чичатоминска... Новинар више не служи јавности, он се више не руководи ни општим критеријумима, ни јавним интересом, већ само оним што од њега очекује његово политичко и бизнис окружење. Он ради за менаџмент који је „у схеми“ са власницима компаније, а ови су, опет, „у схеми“ са појединим политичарима... Пошто су сви „у схеми“, новинару остаје само да се и сам што боље „ушеми“. Или да дигне руке од професије и крене да се бави неким другим занимањем.

НИН је, пре приватизације, био можда последње упориште новинарске интелигенције старога типа код нас. Његови уредници и новинари искрено су се трудили да, кроз политичку уравнотеженост, објективност и боље разумевање друштвених токова, служе јавном интересу. Са новим газдама и новим уредницима НИН-а наступио је, међутим, један нови тип новинарске интелигенције. То је тип уредника и новинара који нису „оптерећени“ старим, објективистичким критеријумима и који као потпуно природне доживљавају комерцијализацију, тривијализацију и униформизацију својих новина. Чак и старији новинари, који увиђају слом готово свих својих ранијих професионалних идеала, не пружају више отпор срознавању струке и дилетантском упропашћивању једних великих новина и једне значајне интелектуалне традиције.

И овде, као и у дугим стварима, одговорност првенствено лежи на елити – политичкој и медијској. Ако је ово смрт НИН-а каквим смо га знали, заиста је необично да због те

НИН: шминкање мртваца

Пише: Слободан Антонић
петак, 20 новембар 2009 18:49

смрти нико не заплаче. Три анонимна писма и чланак једног ексцентричног професора – није ли то ипак премала цена за нестанак једне културне институције и читавог једног слоја професионалаца и делатника јавне речи?

[1] <http://www.nspm.rs/hronika/pismo-novinara-nin-a-mihaelu-ringijeru.html>

[2] Антонио Грамши, “Интелектуалци и организација културе”, *Изабрана дела*, Култура, Београд 1959, стр. 309.